

בענין אכילת סימנים טובים בראש השנה

אמרו חז"ל שאם עושים סימן לדבר טוב, יש לו השפעה, שבאמת יהיה טוב, לכן אמרו חז"ל, שבראש השנה יש לאכול מאכלים שאפשר לפרש בשמותם סימנים טובים. וכן פסק השולחן ערוך, וזה לשונו "יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא דהיינו תלתן, כרתי, סילקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר: יה"ר שירבו זכויותינו; כרתי, יכרתו שונאינו; סילקא, יסתלקו אויבינו; תמרי, יתמו שונאינו; קרא, יקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו". עד כאן לשונו. ומוסיף הרמ"א על דבריו, וזה לשונו: "ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש (טור), ואומרים: תתחדש עלינו שנה מתוקה (אבודרהם), וכן נוהגין. ויש אוכלים רמונים ואומרים: נרבה זכויות כרמון; ונוהגין לאכול בשן שמן וכל מיני מתיקה (מרדכי)" עד כאן לשונו.

ולאו דוקא מאכלים אלו, אלא כל מיני מאכלים שאפשר לעשות סימן מהם ששמותם דומים קצת, כדי לומר עליהם שירבו זכויותינו, ויכרתו שונאינו ויקרע גזר דיננו. וכשאומרים את היהי רצון, יש לערער בתשובה, ולהתפלל על זה בלב שלם. ויש כמה וכמה מנהגים בלשון היהי רצון, יש אומרים לומר "יהי רצון מלפניך ה' אלה - ינו ואלה - י אבותינו שירבו זכויותינו". ויש נוהגים לא להזכיר שם השם ביהי רצון, אלא אומרים יהי רצון מלפניך שירבו זכויותינו, ומנהג ירושלים לומר "יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שירבו וכו' וכן בכל שאר היהי רצון. ומי שאינו יכול את לאכול המאכלים לסימנא טבא מחמת בריאותו, או מחשש תולעים, די שיניחם לפניו ויביט בהם ויאמר היהי רצון, ואף מי שאין לו כלל מאכלים אלו, רשאי לומר היהי רצון, שאין זה אלא בקשת רחמים היכולה להיאמר גם בלא אכילה ובלא ראייה.

והאחרונים דנו בענין דיני קדימה בברכות במאכלים אלו, יש הכותבים שיש להקדים ולברך על התמרים או הרימונים שהם מז' המינים, ואחרי כן לאכול התפוח בדבש. ויש שנהגו להקדים ולברך על התפוח בדבש, ונימוקם עמם, כי יש רמזים וטעמים מיוחדים לאכילתו בלילה זה, והרי הוא בגדר חביב לעומת הז' מינים, ואפשר להסתמך על הפוסקים הסוברים שחביב קודם לז' מינים. והמובחר, למי שרוצה להקדים את אכילת התפוח, שלא יניח מפירות ז' המינים על השלחן עד אחר שיברכו על התפוח, ויכוונו בשעת הברכה גם על התמרים והרימונים שיבואו לשלחן אחרי כן. וכן דנו הפוסקים אם יש לברך על מיני האדמה שאוכלין בתחילת הסעודה לסימן טוב, כי הרי הם מבושלים, ועיקרן נעשה לאכילה בתוך הסעודה, ויש הכותבים ש'קרא' בזמננו, ודאי אינו מין הבא מחמת הסעודה, ועליו יש לברך בורא פרי האדמה ולפטור שאר המינים.

במנהג לטבל פרוסת המוציא בדבש

יש נוהגים לטבל המוציא בדבש. אבל לא יטבל בדבש בלבד בלתי מלח תחילה, כי טיבול פרוסת המוציא במלח הוא על פי סוד, ואינו מן הראוי לטבל זה בשום סעודה, והנהוג הוא, לטבול הפרוסה מצד אחד במלח, ומצד שני בדבש. או שתי פרוסות, אחד במלח ואחד בדבש, ולאכול הפרוסה עם המלח ואחרי כן עם הדבש. ויש שנהגו להקדים לטבול הפרוסה בדבש, ולאכול, ואחרי כן לטבול במלח. ומנהג זה לטבל את פרוסת המוציא גם בדבש, נוהגים עד שמחת תורה, ויש שנהגו בזה עד שבת בראשית, והיינו בסעודות שבת ויו"ט וערב יו"כ והושע"ר אבל לא הקפידו על כך בסעודות ימות החול וחול המועד. ובליל ר"ה נוהגין להמתין באמירת היה"ר וכו' שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, עד אחר אכילת התפוח בדבש, ויש מנהגים שאומרים היה"ר אחר פרוסת המוציא ושוב אחר אכילת התפוח.

הפסיק ביה"ר בין הברכה והטעימה

ויאמר הבקשה אחר התחלת האכילה, מפני שאסור להפסיק בין ברכה לאכילה. ודי שיטעום מעט כדי שיוכל להפסיק באמירת היהי רצון ואין צריך לאכול דווקא כזית, ובדיעבד, אם אמר היהי רצון מיד אחר הברכה קודם שטעם אינו נקרא הפסק ואין צריך לברך שוב, ומצינו מנהגים קדמונים שהיו נוהגים לכתחילה לומר היהי רצון לפני הטעימה. ונוהגים לאכול הסימנים לאחר נטילת ידים בתחילת הסעודה לאחר שאכל את החלה, ויש הנוהגים לאוכלם מיד אחר הקידוש לפני נטילת ידים.